

Росуллоҳнинг уйқулари ва ибодатлари ҳақида келган боблар.

﴿ باب ما جاء في صفة نوم رسول الله وعبادته ﴾

صلى الله عليه وسلم

[ئۆزبېكچا – Uzbeking – الأوزبكي]

Абу Ийсо Муҳаммад ибн Ийсо Термизий

Таржимон: Абдуллоҳ Шариф

Нашрга тайёрловчи: Шамсиддин Даргомий

2009 - 1430

islamhouse.com

﴿ باب ما جاء في صفة نوم رسول الله وعبادته ﴾

صلى الله عليه وسلم

« باللغة الأوزبكية »

أبو عيسى محمد بن عيسى الترمذي

ترجمة: عبد الله شريف

تحرير: شمس الدين درغامي

2009 - 1430

islamhouse.com

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله وعلى آله وصحبه ومن والاه وبعد:

Ассалому алайкум вараҳматуллоҳи вабаракотух! ҳурматли мўъмин биродарлар! бугунги суҳбатимиз “шамоиلى муҳаммадия”дан йигирма биринчи дарс бўлиб, бу дарсимизда иккита бобда келган ҳадислар билан баҳоли қудрат танишамиз иншааллоҳ!

39 - باب ما جاء في صفة نوم رسول الله وفيه 7 أحاديث

Бу ўттиз тўққизинчи боб, Пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васалламнинг уйқуларининг сифатини баён этади. Бу бобда еттита ҳадис ривоят қилинган.

254 - حدثنا محمد بن المثني أنبأنا عبد الرحمن بن مهدي أنبأنا إسرائيل عن أبي إسحاق عن عبد الله بن يزيد عن البراء بن عازب أن رسول الله كان إذا أخذ مضجعه وضع كفه اليمنى تحت خده الأيمن وقال رب قني عذابك يوم تبعث عبادك

Ал-Баро ибн Озиб розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади, айтадиларки: Росулulloҳ саллаллоҳу алайҳи васаллам агар ухлаш учун жойларига ётсалар, ўнг кафтларини ўнг яноқлари остига олар эдилар, сўнг эй! Раббим! мени, бандаларингни қайта тирилтирадиган кунда, азобингдан асрагил!-дер эдилар.

255 - حدثنا محمد بن المثني أنبأنا عبد الرحمن أنبأنا إسرائيل عن أبي إسحاق عن أبي عبيدة عن عبد الله مثله وقال يوم تجمع عبادك

Бу ҳадис ҳам аввалги ҳадиснинг айнан ўзи бўлиб, бу икки ҳадиснинг ўртасидаги фарқ шуки: иккинчисида “бандаларингни қайта тирилтирадиган кун” –дейилган лафзнинг ўрнида “жам қиладиган кунда” -деган лафз зикр этилган.

256 - حدثنا محمود بن غيلان ثنا عبد الرزاق أنا سفيان عن عبد الملك بن عمير عن ربعي بن حراش عن حذيفة قال كان النبي إذا أوى إلى فراشه قال اللهم باسمك أموت وأحیی وإذا استيقظ قال الحمد لله الذي أحيانا بعد ما أماتنا واليه النشور

Ҳузайфа розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади, айтадиларки: Пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васаллам агар тўшакларига ётиб, ухламоқчи бўлсалар, айтар эдиларки: Эй! илоҳим! сенинг исминг ила ўламан ва тириламман! Агар уйқудан уйғонсалар, бизни ўлдиргандан кейин, қайта тирилтирган Оллоҳ учун ҳамдлар бўлсин! Ва қайта тирилиш унинг ҳузуригадир. –дер эдилар.

Изоҳ: Мулла Али қори раҳимаҳуллоҳ айтадиларки: Ҳадисда уйқуни ўлим –деб зикр қилинишига сабаб, чунки инсон ухлаши билан ақл-идроки ва ҳатти-ҳаракати амалдан тўхтайдди. Яна бундан ташқари араб тилида сукунатни ўлим –деб ҳам номлашади. Масалан шамол эшидан тинса, шамол ўлди дейдилар. Сўнг бу аллома айтадиларки: Менимча ҳақиқатга яқинроғи инсон ухлаши сабабли, ҳаракатдан тўхтагани учун, уни ўлик –деб эътиборга олинган бўлса керак. Чунки Оллоҳ таоло қуръон каримда: *(У сизлар ором олишингиз учун кечани ва (касбу кор, сайру саёҳат қилишингиз учун) очиқ-ёруғ бўлган кундузни яратиб қўйган зотдир. Албатта, бунда қулоқ тутиб англовчи қавм учун оят-аломатлар бордир. (юнус 67) –дегандир.-* деб сўзларига далил қиладилар.

Яна шунга яқинроқ маънода келган, уйқуни ўлим ибораси билан таъриф этган, бошқа бир ояти каримани мисол қиламиз:

У кечаси «жонингизни оладиган» (яъни уйқу берадиган), кундузи қилган ишингизни биладиган зотдир. Сўнгра айтилган ажал (яшаиш учун берилган муҳлат) адо қилиниши учун унда (яъни кундузи) сизларни «тирилтирур». Кейин Ўзига қайтишингиз бордир. Сўнгра сизларга қилиб ўтган амалларингизнинг хабарини берур.

Яна шу маънода келган оятлардан бири ушбу оятдир:

Жонларни ўлим вақтларида, (ҳали-ҳануз) ўлмаганларини эса ухлаётган пайтларида Оллоҳ олур. Бас Ўзи ўлимга ҳукм қилган жонларни (баданларга қайтармасдан) ушлаб қолур, бошқаларини эса белгиланган бир муддатгача (яъни ажаллари етгунича) қўйиб юборур. Албатта бунда тафаккур қиладиган қавм учун оят-ибратлар бордир.

257 – حدثنا قتيبة بن سعيد ثنا المفضل بن فضالة عن عقيل أراه عن الزهري عن عروة عن عائشة قالت كان رسول الله إذا أوى إلى فراشه كل ليلة جمع كفيه فنفت فيهما وقرأ فيهما قل هو الله أحد و قل أعوذ برب الفلق و قل أعوذ برب الراس ثم مسح بهما ما استطاع من جسده يبدأ بهما رأسه ووجهه وما أقبل من جسده يصنع ذلك ثلاث مرات

Оиша онамиздан ривоят қилиниб, у зот айтадиларки: Пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васаллам агар жойларига ётиб, ухламоқчи бўлсалар, ҳар кеча икки кафтларини жамъ қилиб, унга қулҳуваллоҳу аҳад, қулаъузу бироббил фалақ ва қулаъузу бироббиннасни ўқиб, кафтларига нафҳ урардилар, сўнг шу икки кафтлари билан бутун жасадларига, икки қўллари етганича суркардилар. Аввало бошлари, юзлари ва олди тарафларидан суркашни бошлардилар. Ва шу тарзда уч бор такрор қилардилар.

Изоҳ: Мулла Али қори айтадиларки: Нафҳ уриши оғиздан сўлак аралаши ҳаво пуфлаши демакдир. Баъзи уламолар нафҳ сўлак аралаштирмай пуфлашиликдир ҳам -дейдилар. Валлоҳу аълам.

258 – حدثنا محمد بن بشار ثنا عبد الرحمن بن مهدي ثنا سفيان عن سلمة بن كهيل عن كريب عن ابن عباس أن رسول الله نام حتى نفخ وكان إذا نام نفخ فأتاه بلال فأذنه بالصلاة فقام وصلى ولم يتوضأ

Ибн Аббос розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади айтадиларки: Пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васаллам бир куни ухлаб, ҳатто ҳуррак ҳам отган эдилар. У зотнинг одатлари, агар ухласалар, ҳуррак отар эдилар. Қўққис Билол келиб қолиб, азон айтиб юбордилар. Ва Пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васалламга ҳам, намоз вақти кирганини хабар қилиб қўйдилар. Росулуплоҳ саллаллоҳу алайҳи васаллам дарҳол туриб, таҳорат олмай, намозни ўқийвердилар.

Изоҳ: Мулла Али қори айтадиларки: Пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васалламнинг хусусиятларидан у зот ухласалар кўзлари ухлар эди, лекин қалблари эса уйғоқ бўлар эди. Шунинг учун таҳорат олмай намоз ўқиганлар.

259 – حدثنا إسحاق بن منصور ثنا عفان ثنا حماد بن سلمة عن ثابت عن أنس بن مالك أن رسول الله كان إذا أوى إلى فراشه قال الحمد لله الذي أطعمنا وسقانا وكفانا وآوانا فكم ممن لا كافي له ولا مؤوي

Анас розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади, у зот айтадиларки: Пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васаллам агар жойларига ётиб, ухламоқчи бўлсалар, шундай - дер эдилар: Бизларни тўйдириб, ичирган ва бизларга жой бериб, ҳожатларимизни ўтаган, Оллоҳ таолога ҳамд-санолар бўлсин! Қанча-қанча инсонлар борки; Уларни жой билан таъминлайдиган, ҳар ишларида улар учун мутасаддийлик қиладиган ҳомий йўқдир!

Изоҳ: Бу ҳадисга бир диққат билан боқайлик, олдиндан оққан сувни қадри йўқ! деганларидек, неъмат қадрини, неъматга чулганганлар билмаслар! Оллоҳ таолонинг улкан неъматлари ичида, лаззат-роҳатга ботиб, гўё бизларга бу неъматларни ҳеч ким инъом қилмагандек, ҳис-туйғуларда бўлиб, ўзимизни ким эканлигимизни ҳам унатаёздик. Мўъмин банда асло ўзлигини унитмай, бандачилигида туриб, раббисининг неъматлари учун, мудом шукраналар қилиши даркор. Оллоҳ таолога бениҳоят ҳамду-санолар бўлсинки! бизларни турли-туман инъонмлари билан сийлаб, бизлардан раҳаматини дариг тутмади, қиёмат кунда ҳам бизларни бутун халойиқлар олдида шарманда қилмасин! Ва бизларни шукр қилгувчи бандаларидан қилсин!

260 – حدثنا الحسين بن محمد الحريري ثنا سليمان بن حرب ثنا حماد بن سلمة عن حميد عن بكر بن عبد الله المزني عن عبد الله بن رباح عن أبي قتادة أن النبي كان إذا عرس بليل اضطجع على شقه الأيمن وإذا عرس قبيل الصبح نصب ذراعاه ووضع رأسه على كفه

Абу Қатодан ривоят қилинади айтадиларки: Агар Пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васаллам сафарда бўлганларида, кечаси йўлда тўхтаб дам олмоқчи бўлсалар, ўнг томонлари билан ёнбошлаб ётар эдилар. Мабодо тонг отишидан бир оз аввал, йўлда тўхтаб, дам олмоқчи бўлсалар, ёнбошлаб олиб, билакларини тик қилиб, тирсакни ерга тираб, бошларини кафтларига қўйиб ётар эдилар.

Изоҳ: Мулла Али қори айтишларича: Пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васаллам бошларини ердан кўтариб ётишларига сабаб намоз вақти яқин бўлганлиги учун эди. Чунки хотиржам ухлаб қолса киши, намозга уйғониши қийин бўлади ва уйғонганда ҳам мудроқ босиб, намоз ўқиши мумкин.

40 – باب ما جاء في عبادة رسول الله وفيه 26 حديثا

Қирқинчи боб Пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васалламнинг ибодатларини баёни ҳақидадир.

261 – حدثنا قتيبة بن سعيد وبشر بن معاذ قالوا أنا أبو عوانة عن زياد بن علاقة عن المغيرة بن شعبة رضي الله عنه قال صلى رسول الله حتى انتفخت قدماه فقيل له أتتكلف هذا وقد غفر الله لك ما تقدم من ذنبك وما تأخر قال أفلا أكون عبدا شكورا

Ал- Муғира ибн Шўъбадан ривоят қилинади, айтадиларки: Пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васаллам шундай кўп намоз ўқирдиларки, ҳатто икки оёқлари шишиб кетарди, у зотга намунча ўзингизни қийнамасангиз! Ахир Оллоҳ таоло ўтмиш ва келажак гуноҳларингизни мағфират қилганку!- дейилган эди. Шунда у зот айтдиларки: Оллоҳга кўп шукур қилгувчи обид банда бўлмайман-ми?

Изоҳ: Яъни бу буюк неъмат учун Оллоҳ таолога , тоат-ибодатлар қилиб, шукурлар қилгувчи банда бўлмайманми? –деб неъматни инъом этувчига шукур қилиш кераклигини ва у шукур қандай тарзда бўлишини умматларига илмий ва амалий равишда ёритиб бераптилар.

262 – حدثنا أبو عمار الحسين بن حريث أنا الفضل بن موسى عن محمد عمرو عن أبي سلمة عن أبي هريرة رضي الله عنه قال كان رسول الله يصلي حتى ترم قدماه قال فقيل له أتفعل هذا وقد جاءك أن الله تعالى قد غفر لك ما تقدم من ذنبك وما تأخر قال أفلا أكون عبدا شكورا

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади, у зот айтадиларки: Пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васаллам оёқлари шишиб кетгунча намоз ўқирдилар. У кишига нега бундай? Қиласиз? Оллоҳ таоло ўтмиш ва келажак гуноҳларингизни мағфират қилганлигини сизга хабар қилган-ку! -дейилди. Шунда у зот айтдиларки: Кўп шукр-яъни бу неъматларни инъом этган зотга- қилгувчи обид банда бўлмаманми?

263 – حدثنا عيسى بن عثمان بن عيسى بن عبد الرحمن الرملي ثنا عمي يح بن عيسى الرملي عن ابي صالح عن أبي هريرة رضي الله عنه قال كان رسول الله يقوم يصلي حتى تنتفخ قدماه فيقال له يا رسول الله تفعل هذا وقد غفر الله لك ما تقدم من ذنبك وما تأخر قال أفلا أكون عبدا شكورا

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади, айтадиларки: Росулulloҳ саллаллоҳу алайҳи васаллам қиёмул-лайл -яъни кечасида ўқиладиган нафл - намозини шунчалик кўп ўқир эдиларки, ҳатто икки оёқлари шишиб кетарди, у зотга нега бундай қиласиз? Ахир Оллоҳ таоло ўтмиш ва келажак гуноҳларингизни мағфират қилган-ку! -дейилди. Шунда у зот, шукур қилгувчи банда бўлмаман-ми? -дедилар.

264 – حدثنا محمد بن بشار أنا محمد بن جعفر ثنا شعبة عن أبي إسحاق عن الأسود بن يزيد قال سألت عائشة رضي الله عنها عن صلاة رسول الله بالليل فقالت كان ينام أول الليل ثم يقوم فإذا كان من السحر أوتر ثم أتى فراشه فإذا كان له حاجة ألم بأهله فإذا سمع الأذان وثب فإن كان جنباً أفاض عليه من الماء وإلا توضأ وخرج إلى الصلاة.

Ал- Асвад ибн Язиддан ривоят қилинади айтадиларки: Оиша розияллоҳу анҳудан Пайғамбар алайҳиссаломнинг кечасида ўқийдиган, нафл намозлари ҳақида сўрадим. У зот айтдиларки: Пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васаллам кечанинг аввалги қисмида ухлаб, сўнг уйғонар эдилар. Агар саҳар вақти кириб қолган бўлса, витр намозларини ўқиб, сўнг тўшақларига қайтиб келардилар. Агар аёлларига ҳожатлари бўлса, ҳожатларини ўтар эдилар. Намоз учун азон овозини эшитсалар, дарҳол ўрнларидан турардилар, кейин жунуб ҳолатида бўлсалар, ғусл қилиб, ундай бўлмасалар, таҳорат олиб, намозга чиқиб кетар эдилар.

265 – حدثنا قتيبة بن سعيد عن مالك بن أنس (ح) وثالث إسحاق بن موسى الأنصاري ثنا معن عن مالك عن مخزومة بن سليمان عن كريب عن ابن عباس انه أخبره انه بات عند ميمونة وهي حالته قال فاضطجعت في عرض الوسادة واضطجع رسول الله في طولها فنام رسول الله حتى إذا انتصف الليل أو قبله بقليل أو بعده بقليل فاستيقظ رسول الله فجعل يمسح النوم عن وجهه وقرأ العشر الآيات الخواتيم من سورة آل عمران ثم قام إلى شن معلق فتوضأ منها فأحسن الوضوء ثم قام يصلي قال عبد الله بن عباس فقمت إلى جنبه فوضع رسول الله يده اليمنى على رأسي ثم اخذ بأذني اليمنى ففتلها فصلى ركعتين ثم ركعتين ثم ركعتين ثم ركعتين قال معن ست مرات ثم أوتر ثم اضطجع حتى جاءه المؤذن فقام فصلى ركعتين خفيفتين ثم خرج فصلى الصبح

Курайбдан ривоят қилинишича, у кишига ибн Аббос розияллоҳу анҳу холалари Маймуна розияллоҳу анҳонинг уйларида бир кеча тунаб қолганликларини хабар қилган эканлар. Ибн Аббос айтадиларки: Мен ёстиқнинг кўндаланг тарафида ён бошлаб ётдим, Росулulloҳ саллалллоҳу алайҳи васаллам эса ёстиқнинг узанасида ётиб ухладилар. Ярим кеча бўлганда, ёки ундан озгина олдин, ёки бир оз кейинроқ Пайғамбар саллалллоҳу алайҳи васаллам уйғондилар. Уйқуни кетказмоқчи бўлиб, юзларини кўллари билан ишқаладилар. Кейин эса “оли имрон” сурасининг охириги оятларидан ўқидилар. Сўнг осиглиқ турган мешга бориб, ундан сув олиб, таҳорат қилдилар, таҳоратлари нақадар гўзал бўлди. Сўнг намоз ўқий бошладилар. Абдуллоҳ ибн Аббос айтадиларки: У зотнинг ёнларига келиб турдим, -албатта у зот ҳам таҳорат олиб келганлар, ёки таҳоратли бўлиб Пайғамбар саллалллоҳу алайҳи васалламнинг уйғонишларини кутиб, ухламай ётган эдилар- Пайғамбар алайҳиссалом ўнг кўллари бошимга қўйиб, сўнг ўнг қулоғимдан ушлаб, бураб қўйдилар. Кейин эса икки ракаат намоз ўқидилар, сўнг яна икки ракаат, яна икки ракаат, яна икки ракаат, яна икки ракаат, яна икки ракаат намоз ўқидилар. Ровийлардан Маън исмли киши айтадиларки: Олти марта икки ракаатдан, сўнг витр ўқиганлар, кейин эса ён бошлаб ётдилар, муаззин азон айтгунга қадар. Кейин ўрниларидан туриб, икки ракаат енгил –бомдоднинг суннати- намоз ўқиб, бомдод намозига чиқиб кетдилар.

Изоҳ: Уламолар бу ҳадисдан жуда кўп соҳаларга тааллуқли илмий истинботлар чиқарган эканлар. Ҳатто шу ҳадиснинг ровийси ибн Аббос розияллоҳу анҳунинг ахлоқларидан ҳам, мўъмин кишининг қалбини ўзига жалб этиб, уни ҳайратда қолдирадиган намунали ўрнаклар келтириб, айтадиларки: Фараз қилинг ибн Аббос ўша вақтда ёш йигитча бўлишларига қарамай, катталардек ақл-заковатли, илм-маърифатга чанқоқ эдилар. Пайғамбар алайҳиссаломнинг ибодатларини ўз кўзлари билан кўриб, у зотдан ибодатлар ўрганиш мақсадида, у зотнинг уйларида тунаб қоладилар. Уламолар айтишларига қараганда бу фаросатли йигит, аммалари Маймуна розияллоҳу анҳони, ўша кеча ҳайз ҳолатида бўлганликларини билганларидан кейин, Пайғамбар саллалллоҳу алайҳи васаллам билан бирга тунаш учун келган эканлар. Кейин эса Пайғамбар саллалллоҳу алайҳи

васалламни қандай ухлашларини кузатиб, уйгонгунларича ухламай кутиб, у зотнинг ибодатларини диққат билан текириб туришлари ва шу кечада бўлган воқеани ҳаммасини тўла-тўқис ривоят қилиб беришлари илмга ва уни таратишга бўлган иштиёқларига ёрқин далилдир. Оллоҳ таоло бизларга Пайгамбар саллаллоҳу алайҳи васалламнинг суннатларига бўлган иштиёқни берсин! Ва бу йўлда қилган камчилик-нуқсонларимизни афв этсин!

وآخر دعوانا إن الحمد لله رب العالمين.